שיתנו טפי ממחצה מ"מ ליספו ליה עד שימצא למוכרן בשויין דמה שאין מוצא למוכרן בשויין לפי שרואין אותו שהוא דחוק ואית דגרס אי דזוזי כו' אפילו טובא נמי לא ליספו ליה פי' אפילו החזו הרבה לא ליספו ליה כיון דשוום מאתים זח וזול נמי דכ"ע ואי דאייקור אפילו פורתא ליספו ליה פירוש אפילו הוחלו פורתא:

דביומי ניסן יקרי ארעתא. ופ"ת תתינח שדות כדפי' הקונטרס לפי שיחרוש בקיץ ויזרע במרחשון אלא בתים מאי חילוק יש בהן בין ניסן לתשרי וי"ל שרגילין שייקרו בזמן שרגילין לשכור הבתים ולאחר ששכרו זלו:

לבעל חוב מדמינן ליה. ולא שייך למפרך א"כ הורעת כחו שלא יפה הכתוב כח בעל חוב אלא אדרבה הורע כחו דמדאורייתא דינו בזיבורית: **הב** לי זיבורית **טפי פורתא**. לא גרסינן או עדית בגיר פורתא דאם כן מאי קפריך א"כ נעלת דלת בפני לוין הלא אין דינו כלל בעדית דקיימא לן דינו בבינונית: **לכתובת** אשה מדמינן ליה. ה"ה דהוה מצי לאוקמי בבעל חוב דקאי ביה ודקאמר הב לי עדית בגיר פורתא אלא לפי שהתחיל והעמיד בנזקין ואח"כ בב"ח ניחא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה:

אליבא דר' ישמעאל לא תיבעי לך דאמר בדניזק שיימינן. כיון דליף מג"ש דשדה שדה מוציאר בשדה אחר דהוי דניזק אבל לר"ע אפשר דהא דקאמר דהאיך דקמשלם לא אתא אלא למעוטי דניזק:

ה"ג

אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואמר מר עלה לא צריכא [א]דביומי ניסן יקרא ארעתא וביומי תשרי זל ארעתא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואצטריכא ליה זוזי זבין כדהשתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל והכא נמי גבי נזקין דיניה בעידית ואי א"ל איהו הב לי בינונית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקיל כיוקרא דלקמיה מתקיף לה רב אחא בר יעקב [ב]א"כ הורעת כחן של נזקין אצל בינונית וזיבורית דרחמנא אמר ממיטב ואת אמרת מבינונית וזיבורית נמי לא אלא אמר רב אחא בר יעקב אי איכא לדמויי לב"ח מדמינן ליה [ג]בעל חוב דיניה בבינונית ואי א"ל הב לי זיבורית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקיל כי יוקרא דלקמיה [ד]מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא א"כ נעלת דלת בפני לוין דא"ל אילו הוו לי זוזי הוה שקלי כדהשתא השתא דזוזי גבך אשקול כיוקרא דלקמיה אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אי איכא לדמויי לכתובת אשה מדמינן דהא [ה]כתובת אשה [ו]דינה בזיבורית ואי אמרה ליה איהי הב לי בינונית בציר פורתא אמר לה אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקלי כיוקרא דלקמיה מכל מקום קשיא אמר רבא כל דיהיב ליה ממיטב ליתיב ליה והא מיטב שדהו כתיב אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב [ז]פרשוה כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי לבר מארעא דליתיב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא: בעא מיניה רב שמואל בר אבא מאקרוניא מרבי אבא כשהן שמין [ח]בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין אליבא דרבי ישמעאל לא תבעי לך דאמר בדניזק שיימינן כי תבעי לך אליבא דרבי עקיבא דאמר בדמזיק שיימינן מאי מיטב שדהו אמר רחמנא למעוטי דניזק או דלמא למעוטי דעלמא נמי אמר ליה רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין איתיביה [ט]אין לו אלא עידית כולם גובין מן העידית בינונית כולם גובין בינונית זיבורית כולם גובין זיבורית [י]היו לו עידית ובינונית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית [יא]עידית ובינונית נזקין בעידית ב"ח וכתובת אשה בבינונית בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית עידית

אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. שהרי שוות קרקעותיו מאתים זח: **דביומי ניסן יקרי ארעתא**. מפני שהלוקח ניר חורש אותן בימות הקיץ וזורען בתשרי ובמרחשון וביומי תשרי זילי שאין סיפק לזורען בתשרי משום דלמיטריך לזוזי הלכך גאותה שנה: **וזין דהשתא**. עני לא הוי דיטול שוה אלף דינר הואיל וביומי ניסן שוות קרקעותיו מאתים ועשיר לא הוי הואיל ולכולי עלמא נמי לא הוי שוין השתא מאתים הלכך משליימין לו עד מאתים והיינו מחצה דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא: **והכא נמי גבי נזקין**. נמי בהכי מיתרלו קראי כגון דביומי ניסן יקרא ארעתא וביומי תשרי זול והזיק בתשרי שוה מנה ובא לגבות מנה מקרקעות המזיק ודינו בעידית דלכתיב [שמות כב] מיטב: ד[שקול]. כי זול דהשתא: **ואי א"ל**. ניזק הב לי מבינונית דהשתא טפי פורתא ממאי דבעית למיתב לי בעידית לא מצי למכפייה אלא א"ל מזיק אי שקלת בעידית כי דינך שקול כי השתא ואי לא שקול מבינונית כיוקרא דלקמיה ולהכי אתי ישיב [שם כא] לרבות סובין דאי בעי למשקל ניזק סובין כגון שיש לו קרקע סמוך לאותה בינונית של מזיק וניחא ליה בה שקיל לה כיוקרא דלקמיה דהא שוה כסף הוא בניסן. ולהכי איצטריך לאתויי לאוקמא בהכי כדאמרן דסופה לייקר בניסן משום דאי אין סופה לייקר קרא למאי אתא פשיטא דאי בעי ניזק למשקל סובין שקיל בע"כ של מזיק שאפילו בעידית יפה כחו כל שכן בבינונית אלא להכי אתא קרא למימר דישיב לו שוה כסף כיוקרא דלקמיה: ה[ט] לישנא אחרינא **מאלילין אותו מעשר עני עד מחצה**. לאו אעני קאי אלא אכל אדם שצריך מעות למזונות והיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור אפילו בחצי דמיהן מאכילין אותו מעשר עני עד שיתייקרו קרקעותיו שיוכל למכרן בחצי דמיהן: **אפילו טובא נמי**. אפילו מצי לזבוניהו טובא יותר מחצי דמיהן ליספו ליה עד שיוכל למכור בשוויהן דהא מכה דכולי עלמא הוא ולא פשע מידי: **אפילו פורתא נמי**. אפילו אין יכול למוכרן אלא פורתא לא ליספו ליה דפושע הוא: **עד פלגא אורחיה למיזל טפי לא**. הלכך אם יכול למכור בחצי דמיהן אין מאכילין אותו מעשר

נד א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טז טור שו"ע יו"ד סימן רנג ס"ג:

נה ב טוש"ע ח"מ סי' מיט סעיף ב:

נו ג טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ב וסעיף ג וע"ש:

נז ד מיי' פט"ז מהלכות אישות הלכה ג ופי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ב:

נח ה מיי' פ"ח מהלכות מזקי ממון הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' מיט סעיף א:

נט ו מיי' שם ופי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א ופכ"ד שם הלכה י סמג שם ועשין לד טוש"ע שם וסי' קב סעיף א וע"ש בנמ"מ ובצ"י:

ס ז מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ד:

סא ח מיי' שם הלכה ד סמג שם:

סב ט מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

ו) [גיטין מח:], ז) [שם], ג) [כתובות קי.], ד) מהרי"ם, ה) [מחל לע"ז],

---

רבינו חננאל

אם הזהלו עד חצי דמיהן מה ששוה בניסן ק' זוזי לא משכח בה בתשרי נ' זוזי מאכילין אותו מעשר עני ולא שבקינן ליה לזבוני בהכי. האי נמי לגבי נזקין אם בא לגבות ממון בתשרי דזילא ארעא ואמ' ליה הנזק דיני בעידית הב לי בינונית כמו ששוה עכשיו. ואמ' ליה המזיק אי שקלת מיטב שקול בזול כי השתא דלא יכילנא לדחוותך דהא דינך בעידית. ואי בעית בינונית שקול כמו ששוה בניסן דקרינא ביה ישיב לרבות שוה כסף כי האי גונא מה ששוה בניסן. ודחי' לה, כלומ' אם כן הירעתה כחו (שלמזיקין) [שלניזקן]. אלא אי איכא לדמויה להא דתניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה. והוי בה רבה, ופירשה כגון דביומי ניסן יקרא ארעא כו'. ולבעל חוב מדמינן ליה, בעל חוב דינו בבינונית. ואמ' ליה הב לי זיבורית כדשו' השתא בתשרי כו'. ודחי' לה אם כן נעלת דלת בפני לוין כו', ופשוטה היא. **והדרנן לשמעתין**, מכל מקום קשיא. ופרקי' ישיב מטלטלי ניהו וכל מטלטלין מיטב קרינא ביה, דאי לא מזבין בהאי אתרא מזדבני באתרא אחרינא, לבר מקרקע דליתן ליה ממיטב כי היכי דליקפוץ עליה זבונא. **בעא מינה רב שמואל בר אבא מרבא בשלו הן שמין או בשלעלמ'** הן שמין. פי' כגון שהיו בינונית שלו כעידית דעלמ'. אי אמרת בשלעלמא הן שמין דיני בבינונית. ופשט לה בשלו הן שמין. ואותיב ליה מיהא דתניא נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית. היו לו בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית.

עני דזה דרכו ואם הוחלו טפי מאכילין ולא יפסיד. ותפוס לשון ראשון: **ואם אמרת מבינונית וזיבורית לא שקיל. כי השתא: אי איכא לדמויי**. להא דרבה: **לבעל חוב מדמינן לה דבעל חוב דינו בבינונית**. בפרק הניזקין במסכת גיטין (דף מח:) והשתא אם בא בעל חוב לגבות מן הלוה בתשרי וא"ל לוה הב לי זיבורית שוה מלוה דאית לי גבך כולא דהשתא מצי אמר ליה אי שקלת כו' ואי לא שקלת בינונית שקול כיוקרא דלקמיה: **לכתובת אשה מדמינן לה**. וכגון שנתן לה גט בתשרי וזילו ארעתיה והיתה כתובתה מאתים ודינה למיגבי מזיבורית כדמסקינן התם בפרק הניזקין [מט:]: **מכל מקום קשיא**. מיטב ויישיב דמרבי סובין: **כל דיהיב ליה ממיטב יהיב ליה**. וכי פרע ליה סובין יתן לו מסובין מעולין שלו: **והא מיטב שדהו כתיב**. ואי כדקאמרת לכתוב מיטב סתמא: **כל מילי**. דמטלטלין שיכול להוליכן ממקום זה למקום אחר הוי מיטב: **דאי לא מיזדבן הכא**. כולי האי: **מיזדבן במתא אחריתי**. ולהכי לא כתיב מיטב אלא לגבי שדות והכי מתרלי קראי בשדות יתן מיטב ובמטלטלים אפי' סובין: **בשהן שמין**. האי עידית וזיבורית: **בשלו הן שמין**. וההוא דהוי עידית לדידיה דמזיק יהיב ליה ואי אית ליה עידית וזיבורית ושייה זיבורית דידיה כעידית דעלמא אפילו הכי לא יהיב ליה מזיק לניזק אלא מעידית דידיה דבתר ארעתא דידיה אזלינן: **או בשל עולם הן שמין**. ויהיב ליה מזיבורית שהרי לכל העולם הוא עידית: **דאמר בדניזק שיימינן**. וכיון דשויא הך זיבורית כעידית דניזק יהיב ליה מזיבורית: **למעוטי דניזק**. דלא אזלינן בתר מיטב דניזק ואע"ג דהך זיבורית דמזיק הוא מיטב דניזק הואיל ולא הוי מיטב לעלמא לא יהיב ליה מינה אבל אי לעלמא הויא מיטב יהיב ליה מינה אע"ג דאית ליה עידית: **או דלמא למעוטי נמי דעלמא**. דשדהו דוקא והאיא דלגביה הויא עידית יהיב ליה: **א"ל מיטב שדהו אמר רחמנא**. דאזלינן בתר ארעתא דידיה ויהיב ליה מעידית ארעתיה ולא שיימינן בשל עולם: **אין לו אלא עידית**. במי שהיו עליו בעל חוב וכתובת אשה ונזקין: **וכתובת אשה בזיבורית**. במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף מט:) תני טעמא דיותר משאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא:

עידית

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קתני מיהא מציעא בינונית וזיבורית נזקין וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואי אמרת בשלו הן שמין תעשה בינונית שלו כעידית וידחה ב"ח אצל זיבורית הכא במאי עסקינן [2]כגון שהיתה לו עידית ומכרה וכן א"ר חסדא כגון שהיתה לו עידית ומכרה הכי נמי מסתברא מדקתני אחריתי בינונית וזיבורית נזקין בבינונית ב"ח וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן שהיתה לו עידית ומכרה כאן שלא היתה לו עידית ומכרה [6]ואי בעית אימא [3]אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה ולא קשיא הא דשויא בינונית שלו כעידית דעלמא וכאן דלא שויא בינונית שלו כעידית דעלמא ואב"א אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא והכא בהא פליגי מ"ם בשלו הן שמין ומ"ם בשל עולם הן שמין רבינא אמר בדעולא פליגי [3]דאמר עולא [1]דבר תורה ב"ח בזיבורית שנאמר [1]בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה מה דרכו של אדם להוציא לחוץ פחות שבכלים ומה טעם אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין מר אית ליה תקנתא דעולא ומר לית ליה תקנתא דעולא: [7]ת"ר [7]מכר לאחד או לשלשה בני אדם כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים [8]בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו מכרן לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת השתא לשלשה דאיכא למימר חד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים מכרן לאחד מיבעיא אלא פשיטא בזה אחר זה ומ"ש שלשה דכל חד וחד אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו האי נמי אכל חד וחד לימא ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו הכא במאי עסקינן [9]כגון שלקח עידית באחרונה וכן אמר רב ששת כגון שלקח עידית באחרונה אי הכי ליתו כולהו וליגבו מעידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדייניכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ושקליתו כולכו מזיבורית אי הכי בנזקין

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית כדלקמן ורבנן הוא דתקון ליה בבינונית משום נעילת דלת לוין והיכא דלית ליה בינונית ליתא לתקנתא: מעשה בינונית שלו בעידית. דהא מיטב היא לו: **ומכרה.** לאחר הלואה דאשתעבדא ליה בינונית לב"ח מעיקרא בעוד שהיתה עידית בידו: **אידי ואידי שלא היתה לו עידית.** ודכ"ע בשל עולם הן שמין: **ולא קשיא כו'.** הא דקתני ב"ח וכתובת אשה בזיבורית דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא: **אידי ואידי [כגון] שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא.** ולא היתה לו עידית מתחילה והכא פליגי דתנא דמתניתא קמייתא סבר בשל עולם הן שמין ואמטו להכי שקיל ב"ח בבינונית כדייניה ואידך סבר בשלו הן שמין. ל"א גרסינן אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא ומפרשינן ליה הכי אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה והכא פליגי דתנא דמתניתא קמייתא סבר בשלו הן שמין וכיון דלדידיה הוא בינונית אע"ג דלעלמא עידית מיניה משלם ותנא דבריתא[10] סבר בשל עולם הן שמין. ותפוס לשון ראשון: **בדעולא קמיפלגי.** תנא בתרא לית ליה תקנתא דעולא אלא בתר קרא אזיל ואפילו הוי ליה נמי עידית דהשתא הוא ליה בינונית גמורה בין לדידיה בין לעלמא אפילו הכי ס"ל דלשקול ב"ח מזיבורית: **מכרן לא' או לג' בני אדם.** ביום א' מי שהיה עליו נזקין וכתובת אשה וב"ח והיו לו עידית ובינונית וזיבורית: **כולן נכנסו תחת הבעלים.** נכנסו הלקוחות כדין המוכר ומי שלקח עידית יפרע לנזק ולוקח בינונית ישלם את המוב ולוקח זיבורית את הכתובה: **מן האחרון.** דאפי' שקלו קמאי עידית ובינונית מני מדחן להו הלקוחות לנזקין וב"ח אגל זיבורית דאמר הנחתי לך מקום לגבות הימנו ותנן במסכת גיטין (דף מח:) אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דכי זבון הני תרי קמאי אשתייר זיבורית בני חורין ואע"פ דהדר אזדבנא בתר בתרא אזלינן: **אין לו.** כדי סיפוק שלשתן שאין אותו קרקע שוה כל כך: **גובה.** המותר משלפניו: **אילימא בבת אחת.** בשטר אחד: **השתא לג' דאיכא למימר חד מינייהו קדים.** שזה לקח בבוקר והללו שניס בערב ומני למיטען הנחתי לך מקום: **אמרת נכנסו תחת הבעלים.** הואיל ואין ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון: **אלא פשיטא בזה אחר זה.** בג' ימים: **ומ"ש.** האי לוקח אחד: **הנחתי לך מקום לגבות.** כי היכי דניזלו כולהו בתר זיבורית: **שלקח עידית באחרונה.** דניחא ליה למיתב להו כדייניהו ולא ליזלו בתר עידית: **ליגבו מעידית.** כלומר מעידית שנשארה בת חורין בב' הלקוחות והוטל שיעבודן עליה: **ואי לא מהדרנא לשטרא דזיבורית למריה.** כי היכי דתהדרו למיגבא מייה דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: **אי הכי.** דמשום האי טעמא הוא: בנזקין

ה"ג **אידי ואידי בשלא היתה לו עידית ומכרה הא דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא הא דלא שויא בו'.** והא דקאמר אידי ואידי כגון שלא היתה לו עידית ומכרה [1] ולא בעי למימר דתרוייהו מיירי שלא היה לו כלל דא"כ ההוא דמיירי דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא אמאי קרי לה בינונית אלא ה"ק אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה כלומר לא אייר כשהיתה לו עידית ומכרה אלא בחדא מייר שלא היתה לו מעולם וחדא מייר כשהיתה לו ועדיין יש לו ואין צריך לאוקמי כשמכר שום שדה וסברי תרוייהו בשל עולם הן שמין:

ואי בעית אימא אידי ואידי בשהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא.

ולא גרס כעידית דעלמא דכיון דקאי אשלא היתה לו עידית אמאי קרי ליה בינונית כיון דהוו עידית דידיה ודעלמא ועוד דא"כ היכי מתוקמא ההיא דקתני נזקין וב"ח בבינונית בין למ"ד בשלו הן שמין בין למ"ד בשל עולם הן שמין:

מר לית ליה תקנתא דעולא.

דוקא היכא דלית ליה עידית דהוי האי בינונית עידית לדידיה מדנקט בינונית וזבורית משמע דאי אית ליה עידית גבי ב"ח מבינונית וקסבר כיון דלית ליה אלא בינונית וזיבורית [א] דשייך כאן טעמא דאמר בהניזקין (גיטין מט:) מפני מה ב"ח אין דינו בעידית כדי שלא ירחה שדה ראה ודירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבה אותה בחובי: **מה** דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים. אע"ג דשליח ב"ד היה מוציא לא היה מוציאו אלא מה שהלוה נותן לו:

להוציא פחות שבכלים. וא"ת אפי' פחות שבכלים מיטב הוא כדאמר לעיל כל מילי מיטב הוא וי"ל כשמוציא כליס דרכו להוציא הגרוע וכשמוציא קרקע נמי דרכו להוציא זיבורית ונראה דהלכה דבשלו הן שמין דהכי אית ליה לר"נ בכתובות (דף קי.):

כולן נכנסו תחת הבעלים. וא"ת [ב] והא נזקין מלוה על פה נינהו ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי וי"ל דכשעמד בדין כמלוה בשטר דמיא כדאמר בהגוזל [1] בתרא (לקמן קיב) וכמה דוכתין[2] אי נמי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וחייב:

אין לו גובה משלפניו. אומר ריב"א שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחילה ואם נזקין קדמו גובה מן האחרון אפי' היא זיבורית ואם בא ב"ח אחריו יגבה נמי מן האחרון אם יש לו ואם אין לו גובה משלפניו ואפי' מן העידית והאשה משלפני פניו ואפי' הן עידי עידית:

דאיכא למימר דחד מינייהו קדים. דאין כותבין שעות אלא בירושלים:

מכרן לאחד בבת אחת מיבעיא. השתא לא אסיק אדעתיה טעמא דאי שתקת דאפילו כתוב הכל בשטר אחד יכול לכבוש השטר ולהחזיר הזיבורית לבעלים כאלו לא קנה מעולם:

אי שתקת כו' ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה. אע"ג דבלאו הכי אשה גביא מזיבורית מ"מ לא מציא למימר ליה לכי תהדר כיון שאין מפקיע כחה אבל ב"ח לא מצי למימר דליסקול בזיבורית מטעם דאי שתקת דכיון דמפקיע כחו מצי א"ל לכי תהדר דהא השתא נמי מזיבורית אתה רוצה ליתן לי לכך לא פריך בסמוך אלא מזנקין ולא מב"ח כדפירש הקונטרס [ועי' תוספות יבמות לז: ד"ה דאמר]:

בדיתמי

מסורת הש"ס

א) ס"א רב אשי אמר. רש"ל, ב) נ"א אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה ועיין ת"ס וגר' ר"מ כך כאן שלא היתה לו עידית ומכרה לא אידי ואידי שלא היתה כו', ג) גיטין כ. [נ"ב קעה:], ד) [תוספתא דכתובות פי"ב ע"ס], ה) [דבמרייתא רש"ס], ו) גי' מהר"ם לא בעי כו' בלא וי"ו ועי' בספר פ"ר, ז) [ל"ל הגחל עליה קה.], ח) [נ"מ טו. נ"ב קעה: ערכין ז.],

תורה אור השלם

1. בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה: דברים כד יא

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מר כו' דשייך כאן כו'. נ"ב אבל המאב"ד פי' דס"ע בשלו הן שמין ומ"ד בבינונית לית לי' דעולא וסבירא ליה כר"ס דאמר בהמזקין מ"מ כו' ולכן כיון שהא כבינונית דעלמא ליכא משום ומוקמה אדאמורי' ואנן קיימא לן כעולא. (ועבהגל"ל מו"מ ס"ס ק"נ): [ב] ד"ה כולן וא"ת כו' נ"ב כל זה לשיטתם בקדושין יג ב אבל לפי' הרי"ף א"ל לזה דר"פ מוהה במלוה הכתובה בתורה ועיין רשב"א (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן שה ס"ק כט):

מוסף רש"י

מה דרכו של אדם להוציא לחוץ. לפרוע, פחות שבכלים. שמלאנו לא יפרע עדית (גיטין ג.).

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קכ סעיף ד:

סד ב טוש"ע ח"מ סי' קכ סעיף ד ועיין שם בב"י:

סה ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין לד:

סו ד מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיט סעיף ג:

סז ה מיי' שם הלכה ה טור ש"ע שם סעי' ד:

סח ו מיי' שם הלכה ו טור ש"ע שם סעי' ה:

רבינו חננאל

ואי אמרת בשלו הן שמין תיעשה בינונית דידיה עידית, דהא לית ליה טובא ממנה, וידחה בעל חוב בזיבורית. ופרקי', כגון דהוה ליה עידית ומכרה, ותנן אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין וכו'. ואמרי' הכי נמי מיסתברא דתניא אחריתו בינונית וזיבורית, נזיקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית. קשיין אהדדי כו', ופשוטה היא. **רבינא אמר בדעולא קמפלגי דאמ' דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר בחוץ תעמוד וכו'**, מה דרכו שללוה להוציא פחות שבכלים. ומה טעם אמרו בעל חוב בבינונית, שלא לנעול דלת בפני לוין. האי תנא דקתני בעל חוב בבינונית אית ליה דעולא. והאי דקתני בעל חוב בזיבורית לית ליה דעולא. ת"ר מכרן לאח(ר)[ד] או לשלשה כו'. היו לו עידית ובינונית וזיבורית, ומכרן לאחד או לשלשה כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים. מגבין לנזקין מן העידית ולבעל חוב בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית. ואקשי' אמאי, נימא הנחתי קי' מקום לגבות ממנו. ופרק' כגון שלקח עידית באחרונה. והיינו טעמ' דלא גבו כולהו מן העידית משום דאמ' להו אי שתקיתו ושקליתו כדייניכו, שפיר. ואי לא, מהדרנא זיבורית למריה ואמנא לכו הנחתי לכם מקום לגבות ממנו ושקליתו כולהו מן הזיבורית. ואקשי' איהכי

בדיתמי דלאו בני פרעון נינהו. [א] אע"ג שזה מחזיר להם קרקע הוו להו כיתומים שקנו קרקע לאחר מיתת אביהן דאין בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן ואף על גב דכשגבו נוחלין (ב"ב דף קכה.) דבעל חוב חוזר וגובה מהן: **רצה** מזה גובה ומזה גובה. ואע"ג דאמרינן אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אפי' הן זיבורית שאני הכא דכולהו משעבדי ביניהו: **אבל** זבן עידית וזיבורית. נראה דאייר שפיר אפי' דשביק בינונית מ"מ הואיל טעמא דלהכי טרחי וזביני אריעא דלא חזי לך חזי לך מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו דכתמר בסמוך גבי שביק בינונית דכוותיה דשמא ב"ח אוהב זיבורית טפי מבינונית [ב] וכע"כ של שמעון היה יכול ליקח טפי פורתא דכאמרינן לעיל דאמר א"כ נעלת דלת בפני לוין ולא אינטריך לטעמא דלהכי טרחי וזבנא אריעא דלא חזי לך אלא משום דזבן זיבורית אבל משום זבין עידית ושייר זיבורית ובינונית לא אינטריך דכמו שהיה שמעון יכול לדחותו אבל בינונית וזיבורית גם לוי יכול לדחותו דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו:

מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות. לאו דוקא קאמר הא ליתנא דלא שייך למימר הכי אלא גבי בעלים ולא גבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא הוי אלא משום דמה מכר ראשון לשני כל זכות כו' והוא היה יכול לדחותו אבל בינונית אחריתי אבל אי לא שביק בינונית דכוותיה לא מצי לדחותו אבל זיבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אבל זיבורית דאי משום אי שתקת יאמר לו לכי תהדר: **דינא הוא דאזיל ראובן וקא משתעי [דינא בהדיה].** ומ"ת מאי נפקא מינה הא כל מה שיכול ראובן לטעון טעניגן ליה לשמעון דטעניגן ליה ללוקח וכן ליתומים בין פרוע בין מזייף ולריכי עידי קיום [ג] דאי לאו הכי לא שבקת חייס לכל בריה ובפרק גט פשוט (ב"ב דף קעד:) נמי מוכח כן דקאמר שביב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לו לא אמר תנו אין נותנין ומוקי לה בדנקט שטרא אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה משמע דטעניגן להו ליתמי מזייף ובפ"ק דב"מ (דף יד. ד"ה דינא) האריכתי וכן אין לומר דנ"מ שעדיו של ב"ח קרובים לראובן ורחוקים לשמעון דהא לשמעון נמי אין יכולין להעיד כיון דאי טריף ליה משמעון אזל בתר ראובן וכן אם יהיה לשמעון עדים שמעידין זכותו והם קרובים פסולין להעיד אפילו לראובן כיון דיש ריוח לשמעון שמעמיד הקרקע בידו כדמוכח סוף פרק קמא דמכות (דף ז.) גבי אילנא וטוביה קרובים דערב הוו פסיל להו אפילו לגבי לוה ומלוה משום דכי ליה ללוה אזל מלוה בתר ערבא א"כ מאי נפקא מיניה ויש לומר דנפקא מיניה לראיה אחרונה כגון שאמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה או עדים דשמעון אין יכול להביאם וראובן שלא אמר אין לי עדים יכול להביאם אי נמי כגון שטוען לבית דין גדול קאזלינא ושמעון לא מצי למטרח כמו ראובן: [ועיין בתוספות ב"מ יד. ד"ה דינא ובכתובות לב: ד"ה דינא]: ויצאו

בנזקין נמי נימא הכי אלא הכא במאי עסקינן [א]ביתמי דלאו בני פרעון נינהו ושיעבודא דיליה עליה דידיה רמיא הלכך ליכא למימר הכי אלא משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן [ב]אין נפרעין מנכסין משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנתא דידי [ג]אנא בהא תקנתא לא ניחא לי כדרבא [ד]דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא [ה]דאמר רב הונא [ו]יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה: [ז]פשיטא מכר לוקח בינונית וזיבורית ושייר עידית לפניו ליתו כולהו וליגבו מעידית דהא אחרונה היא ובינונית וזיבורית ליתנהו גביה דמצי למימר להו גבו מבינונית וזיבורית דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן אבל מכר עידית ושייר בינונית וזיבורית מאי סבר אביי למימר אתו כולהו גבו מעידית א"ל רבא [ח]מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאילו אתו גבי לוקח ראשון מצי אגבי להו מבינונית וזיבורית ואע"פ דכי זבני בינונית וזיבורית אכתי עידית בני חורין הואי [ט]ואין נפרעין מנכסים משועבדים כל זמן דאיכא בני חורין מצי א"ל לא ניחא לי בהאי תקנה לוקח שני נמי [י]מצי א"ל גבי בינונית וזיבורית דכי זבין לוקח שני אדעתא דכל זכותא דה"ל לראשון בגוה זבין [יא]אמר רבא [יב]ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה [יג]ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל זבן עידית וזיבורית לא דא"ל להכי דייקי וזבני עידית וזיבורית ארעא דלא חזיא לך ואפילו זבן בינונית נמי לא אמרן [יד]אלא דלא שייר בינונית דכוותיה דלא מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבי שמעון אבל שייר בינונית דכוותיה גבי שמעון לא גבי מיניה דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו [טו]אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וטרף משמעון דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו [טז]שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות

בנזקין נמי נימא הכי. אי בעית למישקל בינונית שקול ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בע"כ ואמאי יהיב ליה עידית אלא מדלא טעין הכי בע"כ בהכי עסקינן כגון שמת המוכר וכיון שלא הניח קרקע אין היתומים בני פרעון דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ואע"פ שמחזיר להם קרקע הוו להו כיתמי שקנו קרקע לאחר מיתת אביהם. ולהכי פריך מנזקין ולא פריך מב"ח דמאי ליתמא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא מהדרנא שטרא למריה ותשקול מייניה מצי א"ל האי לכשתחזיר דהא השתא נמי זיבורית קבעית למפרע לי: **הלך ליכא למימר הכי.** לשון קושיא הוא: **אלא.** להכי לא גבי מעידית משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנתא דלוקח: **אלא בהאי תקנתא לא ניחא לי.** שקילו כדייכו: **דאמר רבא.** במסכת כתובות: **מאי כגון זו.** על הי מלתא אמר רבא: **האי מכלל דאיכא אחריתי** לא גרסינן ליה: **איני ניזונים.** משלך: **ואיני עושה.** מלאכה דמשום תקנתא דידי דדלמא לא ספקי לי מזונות במעשה ידי תקינו לי רבנן מזונות משלך תחת מעשה ידי בההיא תקנתא לא ניחא לי: **פשיטא.** בניחותא: **מכר לוקח.** שלקח עידית באחרונה בינונית וזיבורית ושייר עידית לפניו כו': **דהא אחרונה היא.** ושיעבודייהו עלה רמיא ובינונית הא ליתא ליה השתא דמצי למימר גבי מייניה דלא ניחא לי בתקנתא כו': **מאי.** מי אזלא כולהו בתר לוקח ב' שהרי הוא לקח שיעבודייהו ומלוקח ראשון לא גבו דאמר בעינא בתקנתא דרבנן ועידית דהואי בת חורין בשתי לקוחות הראשונות שלכם היא: **ראשון ושני.** לוקח ראשון ללוקח שני: **כל זכות שתבא לידו.** וכיון דאי הואי עידית גבי לוקח ראשון הוה מגבי להו מבינונית בהאי טענה דאמרן אי אפשי בתקנת חכמים השתא נמי אמר להו לוקח שני זילו לגבי לוקח ראשון וגבו בינונית: **ומכר שדה אחת ללוי.** וההיא שדה בינונית הואי ולא שייר שמעון בינונית אזלו דהכי מפרש לה לקמיה: **רצה.** מלוי גובה אותה שדה דא"ל שיעבודי שקלת: **רצה.** משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בעל דברים דידי את דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו אלא באחריות

ויצאו עליה עסיקין. פירוש עוררים אבל אין לפרש אנסים דא"כ אפי' באחריות משהחזיק בה אמאי יכול לחזור לימא ליה מזלך גרס: **משהחזיק בה אין יכול לחזור.** בפ"ק דב"מ (דף יד:) פרש"י אע"ג שלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה וקשה אמאי נקט חזקה יותר מכסף ושטר ועוד מאי קנאי מאימת הוה חזקה מתניתין היא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף מב.) נעל פרק וגדר ועוד מאי קנאי הכא טפי מבשאר דוכתין ועוד דדייש אמנייה משמע דריסה בעלמא שהולך סביב המנרים וגרזה לפרש דמיירי שקנאו בקנין גמור בחליפין או בשטר או בחזקה או רפק בה פורתא ודעתו של אדם אע"פ שקנאו בקנין גמור אם ילאו עוררין יכול לחזור בו (א) כל זמן שלא הלך אמנרי השדה לארכה ולרחבה לראות ענייני השדה והיינו דדייש אמנרי (ב) ובלא נתן מעות איירי דאי בנתן מעות איירי אפי' באחריות נמי אמאי יכול לחזור בו משהחזיק בה וכי לעולם יכול לחזור בו (ג) ומ"ת ולימא ליה שקול ארעא בזוזך וי"ל כגון שהוזלו לי נמי כיון שילאו עליה עוררין אין שוה כמו שהיתה שוה בשעה שקנאה:

רב הונא אמר או בכסף או במיטב. פ"ה שבא לתרץ קראי דלעיל ול"ל שלא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו ואית דגרסי אמר רב הונא וקאי אמתניתין דתניא במיטב הארץ ואמר רב הונא דלאו דוקא מיטב אלא או כסף או מיטב ובספר רב אלפס פירש דרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא דלעיל (ז:) פליגי אדרב הונא דהכא דאיהו סברי כל מילי מיטב הוא ואפי' קובין ורב הונא סבר דלא הוי מיטב אלא או כסף או קרקע ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שהם בתראי ור"ת אין סובר כן דמפרש שם ג' דינין בנזקין או כסף או מיטב ואי לית ליה אפי' קובין וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה ואי לית ליה זוזי לא יאמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדאמר התם ולוקח שגמלא מקחו מקח טעות כמו כן דינו כדאמרינן לקמן בפרק הפרה (דף מו: ושם) ופועל אי לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדמוכח בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) דאין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך[ו]: **פשיטא** האי ברא והאי לאו ברא. וא"ת ואמאי פשיטא ליה והא שמואל אמר בשמוך בא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם ויתר וי"ל כשחלקו קרקע דוקא אית ליה דויתר דשניהם עומדים בספק זה כמו זה ועל דעת כן חלקו דמי שיפסיד יפסיד אבל הכא דבעל הקרקע בספק ולא בעל הכספים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח פשיטא דעל דעת כן חלקו שאם יפסיד בעל הקרקע שיחזור על בעל כספים:

ויצאו עליה עסיקין [א]עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אין יכול לחזור בו מ"ט דאמר ליה חייתא דקטרי סברת וקבלת מאימת הואי חזקה [ב]מכי דייש אמצרי ודוקא שלא באחריות אבל באחריות לא ואיכא דאמרי [ג]אפי' באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך רב הונא אמר או בכסף או מיטב איתיביה רב נחמן לרב הונא [1]ישיב [ד]לרבות שוה כסף אפילו סובין הכא במאי עסקינן בדלית ליה אי דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף קמ"ל אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הלכתא אילימא לענין מיטב היינו דרב הונא אלא לשני אחים שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד כספים ובא בעל חוב ונטל קרקע [ד]דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים בהדיה פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי אדרבה לאידך גיסא דא"ל להכי שקלי כספים דאי מגנבי לא משתלמנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפא לא משתלמא לך מידי מינאי אלא לשני אחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן והא אמרה רב אסי חדא זימנא דאיתמר [ה]האחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר [ו]בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר [ז]ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחים שחלקו כיורשים הוו ושמואל אמר ויתר קסבר האחים שחלקו [ח]לקוחות וכלוקח שלא באחריות דמי ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות [ט] מספקא ליה אי כיורשין דמו אי כלקוחות דמו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אלא מאי הרי הן כקרקע לענין מיטב אי הכי היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי א"ר זירא אמר רב הונא [י]במצוה עד שליש מאי שליש אילימא טרח וזבין ואייתי זוזי כדאמר התם ולוקח שגמלא מקחו מקח טעות אלא כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחלית מה שאיבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורשים ורביע במעות כמוכר באחריות. ולשון ראשון שמעתי: שלש

ונטל חלקו של אחד מהם. ואם תאמר והא כל אחד חייב לפרוע חוב אביהן ואין יכול ליטול חלק האחד כדקתני בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכד.) יש עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים ויש לומר דמיירי הכא שעשאו אפותיקי:

ורב אמר בטלה מחלוקת. משמע דלא מצי לסלוקי בזוזי מדקאמר בטלה מחלוקת ותימה מ"ש מדרב אסי דאית ליה שיכול לסלקו בזוזי באותו רביע שנטל מכח ירושה ויש לומר דרב אסי סבירא ליה דאפילו הוו יורשים מצי לסלוקי בזוזי משום דאמר ליה אגא לבעל חוב נמי מסלקנא בזוזי ורב אין חושש לאותה סברא ואע"ג דמיירי בשעשאו אפותיקי לא מיירי כעין אפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דמשמע התם דלא מצי מסלק ליה בזוזי ואם תאמר מכל מקום יתן מעות ויפדה הקרקע מבעל חוב דקיימא לן פרק המפקיד (שם דף לה:) דשומא הדרא לעולם ויש לומר דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתא דאמר התם דלא הדרא:

כיורשים הוו. דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת ישלם לו מעות: **רב אסי מספקא ליה כו'.** בלשון ראשון פ"ה שנוטל חלקו בקרקע או במעות משום דמספקא ליה אי כיורשין הוו אי כלקוחות שלא באחריות הוו וקשה מנ"ל לגמרא שמספקא ליה לרב אסי כלל ביורשים דלמא פשיטא ליה דלאו כיורשים מינהו אלא מספקא ליה אי הוו כלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות לכך נראה כלשון אחרון: **הלכך** נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה: אילימא לקחו זה מזה כלום, והוא הדין לענין מזרח ביובל, דאיכא למ"ד האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, דלכך אין מחזירין, וכיון דיורשין הוו הלכך מחלית חלקו יחזיר לו (שם). **האחים** שחלקו לקוחות. דאין בריה ומגלה שכל אחד נוטל חלק אחיו וכאילו האליפו זה בחלקו של זה דמי, והיינו לקוחות, וכיון דלקוחות מינהו הא ודאי כלוקח שלא באחריות דמו, כאילו אמרו זה לזה אינו מקבל אחריות חלקך עלי דמי, דמסתמא לא מקבלי, דאע"ג דגבי מוכר קרקע לאחרו קי"ל אחריות טעות קופר הוא, אם לא פירש בשטר המכירה, הני מילי היכי דחזיק קרקע מחבריה, דלא שדי אינש זוזי בכדי, אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו, בההיא דעתא דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו אבל חבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא משתעבד לו שדהו, כי היכי דדייה לא משעבדא לחבירו (שם). **מספקא ליה אי כיורשין דמו.** וחייב להחזיר מחלית חלקו, כרב, דעל שניהם לפרוע חובת אביהן, אי כלקוחות דמו. ואינו חייב כלום, הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו, דממון המוטל בספק חולקין, או רביע מעות יחזיר לו, דא"ל אגא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזוזי, ובטיל עניותך לא אספא נחלתי. לשון אחר פירש רבינו זקני בב"ק (רא"ה רש"י כאן) כו' ותפוס לשון ראשון, כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון, דכל היכי דפליגי בגמרא תנאה תנאי או תנאה אמוראי כי האי גוונא שהאחד אפשר דבדברי מי מן השנים, הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם, במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת ס"ל כאידך, אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי דאי אפשר לחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות, א"כ במאי קאי כשמואל, הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות, אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו (רשב"ם ב"ב קז.)

מסורת הש"ס

א) לעיל ז. [וש"נ], ב) ב"ב קז., ג) [בכורות מח.], ד) [עי' פירש"י בזה ב"מ יד: כתובות נ.], ה) מהרי"ם מ"ז, ו) [ועי' תוספות ב"ב נב: ד"ה אי דליכא ותוס' לקמן מו: ד"ה ה"ג],

תורה אור השלם

1. בְּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבָעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד

גליון הש"ם

גמ' מספקא ל' אי כיורשים. עי' ב"ב סב ע"ב תוספות ד"ה אתמר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משהחזיק כו' כ"ז שלא הלך כו'. נ"ב וי"ף מפרש שעיקרו עם שדותיו ע"ש: [ב] שם בא"ד וכלא נתן מעות תיירי. נ"ב ורמב"ם מפרש אפילו בנתן מעות: [ג] בא"ד וא"ת ולימא. נ"ב לפי מ"ש בתוס' דלמטה ד"ה רב הונא כו' לא קשה מידי ועי' תוספות דב"מ יד א ד"ה עד:

רבינו חננאל

פי' חייתא דקטרי, נוד קשור מלא ולא [ידוע] אי מים אי יין או שמן יש בו, וקניתה אותו במה שיש בו ונמצא מים, כך זה. ורב הונא אמר כל מילי מיטב הוא לא [ה] דוקא אלא או כסף או מיטב. ואותיב עליה רב נחמן ישיב לרבות שוה כסף. ופריק ליה הכא במאי עסקי' בדלית ליה. ואמ' ליה רב נחמן בדלית ליה פשיטא, דאמרי אינשי ממרי רשותך [פארי] איפרע. ואמ' ליה רב הונא מהו דתימ' אמרי' ליה זיל טרח זבין אייתי לֵה, קמ"ל דלא. מיהא שמעינן דלא מסלקינן לבעל חוב בארעא בשומא אלא היכא דקים לן דלית ליה ללוה מעות למיפרעיה. אבל אי אית ליה מעות, מחייבינן ליה למיפרעיה או לזבוני הוא ולאייתויי ליה מעותיו. יש מי שאומ' הני מילי בניזקין, דכתי' בהו מיטב. והאי דגרסינן בפ' הכותב לאשתו אמ' ליה רב [פפא] לרב חמא ודאי אמריתו משמיה דרבא מאן דמסיק זוזי בחבריה ואמ' ליה שקול מן ארעתא, אמרי' ליה זיל זבין ואייתי ליה. ואמ' ליה, לא. התם נמי בדקים לן ביה דלית ליה זוזי, וכבר פירשנוהו בתחלת פרק המוכר פירות פי' יפה ומבואר. אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הילכתא' לענין מיטב, היינו דרב הונא. אימא וכן אמ' רב אסי. איתמר [ב] ג' אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו שלאחד מהן, רב אמ' בטלה מחלוקת וחזרין וחולקין ב' החלקין הנשארים לג' חלקים, ושמואל אמ' ויתר. רב אסי אמ' נוטל האח שנוטל חלקו רביע בקרקע ורביע במעות. רב אסי מספקא ליה אי כרב ונוטל חלק כאחד מן השנים אי כשמואל ואינו נוטל כלום. וכיון דמספקא ליה, קיימ' לן ממון המוטל בספק חולקין, הילכך נוטל חצי חלקו המגיעו. וזה החצי עוד מספקא ליה אי יורש הוי כרב וקרקע נוטל אי לוקח הוי כשמואל ומעות יש לו. הילכך זה החצי שנוטל מקבל (מקבל) רביע כל חלקו מעות ורביע קרקע נמצא שני רביעים חצי. ורב אסי תרתי מספקא ליה, אי לוקח באחריות ואית ליה מעותיו אי לוקח שלא באחריות ולית ליה ולא מידי. טרינן כולי האי לפרושי טעמ' דרב אסי, אבל בהדיא פסקינן באחרית פ' האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, והילכת' בטלה מחלוקת.

ו) עי' תוס' ד"ה רב הונא. ז) כן הגי' בריי"ף.

עין משפט נר מצוה

עז א ב ג מיי' פ"ט מהלכות מכירה הל' ג סמג עשין סג טוש"ע ח"מ סימן רכו סעיף ה:

עח ד ה מיי' פ"י מהל' גזלות הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן קצה סעיף ד:

עט ו מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יב ופ' יא מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ סמג עשין פ"ב טוש"ע ח"מ סימן קנג סעיף ג:

עי ז [רב אלפס פ"ג דסוכה דף למז]:

מוסף רש"י

ויצאו עליה עסיקין. עוררין, כמו (בראשית כו) התעשקו עמו (ב"מ יד:). עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו. אם לא נתן מעות (כתובות צג. וב"מ יד:). אינו יכול להחזיר בו. ואפילו לא נתן מעות שהקרקע נקנית בחזקה והמעות על זה תלוה (ב"מ יד:) שהקרקע נקנה בחזקה כי א"ל חזק וקני ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן ומשהחזיק בה נתחייב המעות (כתובות צג.). חייתא. שם קטן, דקיטרי. תלא קדרים (שם וב"מ שם). סברת דקבלת. בדמי תמיכות כסף, כלומר נתרלית לאבד מעותיך מספק (כתובות צג.). מכי דייש אמצרי. לאו בהילוך מיירי אלא בהגבהת המילר ודש הקרקע לתקן את המילר ולאחזו דהיינו נעל וגדר (רשב"ם ב"ב ק.). אפילו באחריות נמי. מכרה לו אינו יכול לחזור בו מחמת עסיקין, ולא אמרינן סוף סוף עליה הדר ואמרוהי דייש לאה לן (כתובות צג.) אע"ג דסוף סוף עליה הדר אין יכול לחזור בו, שהמוכר מעכב עליו ולא מלי אמר הוה הואיל וסופך לשלם לי מעותי השתא דבילי אעכבם (ב"מ יד:). אחוי טירפך ואשלם לך. כשיעמידון וחזו דדין ויכתוב לך הדיין שטר טרוף עלי שבדין טרפוה ממך בשבילי בא ואשלם לך, וכל כמה דלא עמדת בדין איני ירא מהם (שם) אחוי טירפך, שטר טירפא מב"ד שכתבו לך שיפלה השדה מידך בדין ותחזור עלי לטרוף, וכל זמן שלא יפלה עדיין לא אשלם, שהרבה עוררין שאין זוכין בדין (כתובות צג.). ישיב. כסף ישיב לבעליו, דהוה ליה למיתתב בעל הבור ישלם כסף לבעליו, ישיב דכתב רחמנא למה לי, הואיל וכבר כתיב ישלם, לרבות כל השבות (לעיל ז.). ורב אסי אמר. לא בטלה מחלוקת ליטול ממנה מחלק אחיו כרב, וגם לא ויתר כשמואל לגמרי, אלא טוטל רביע קרקע משדה אחיו, דהיינו אחי אביו, או רביע יתן לו אחיו מעות דאמי א"ל אלא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב בזוזי דבעל אחרי לא נתחייב לו אבי כי אם זוזי ולדידך נמי זוזי משלימנא, וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין (רשב"ם ב"ב קז.). כיורשים הוו. תוס יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן, דמשום חלוקה לא איפתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהון, דסבירא ליה לרב יש בריה, הוכרר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו וממנה דלא בחלק הראוי לו אינו מקבל אחריות אחיו אלא מן השדה הנשאר לו, דממון המוטל בספק חולקין, או רביע מעות יחזיר לו, דא"ל אגא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזוזי, ובטיל עניותך לא אספא נחלתי. לשון אחר פירש רבינו זקני בב"ק (רא"ה רש"י כאן) כו' ותפוס לשון ראשון, כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון, דכל היכי דפליגי בגמרא תנאה תנאי או תנאה אמוראי כי האי גוונא שהאחד אפשר דבדברי מי מן השנים, הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם, במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת ס"ל כאידך, אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי דאי אפשר לחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות, א"כ במאי קאי כשמואל, הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות, אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו (רשב"ם ב"ב קז.)